

Արեւելիս ժամանակներս Թիֆլիսում մեծ
առաջադիմութիւն է նկատուում, ինչ վե-
րաբերում է զուարճանալուսն և անհոգ
ժամանակ անցկացնելուն, անցկացնելու
ինչպէս հաղորդել էինք, շահմանաօրէնե-
րի մի ընկերութիւն իւր ատանձին կրու-
քն էր ուղարկել Նիւնի Քիֆլիսում, այժմ
էլ վերադարձան ընկերութիւն է
կազմուել, որի կանոնադրութիւնն, ինչ-
պէս խմբում ենք տեղական թերթերից,
արդէն հաստատուած է և շուտով այդ ըն-
կերութիւնն ընձնուր ժողով կ'ընտրուի
իւր կապիտալն, փոխ-կապիտալն, քարտու-
ղարն և վարչութիւնն անդամ ընտրելու
համար:

Սրբազան
ԽՈՒՍԻԱՅԻ ԹԵՐՔԵՐՈՒՄ ԿԱՐԿՈՒՄ ԵՆՔ
— Ինչպէս յայտնի է, ծրագրի էր կադ-
մուսն երկրագործութիւնն մի նոր մի-
նիստութիւն հիմնելու Ռուսիայում: Այ-
ժմ լուր կա, որ մատչելի են դրա առջ-
պետական կառուածները մինիստրութիւն
կից զիջանաճանաչական խորհուրդ կադ-
մուսն:

— Ռուսաց երկրաբանները ներկայա-
ցուցիչները համադրմանը IV հերթա-
կան նիստում, Մոսկուայում բացուելիք
միջին ասիական ցուցանաչներում ի ցոյց
դրուելիք առարկաներն երկրաբան գիտելով
տանելու համար արտօնութիւններն աս-
լու խնդիրը որոշում է զբաղանք կեր-
պով Առաքիւններն ինչպէս ցուցանա-
ղէն տանելու, նոյնպէս և սփռուելիք եւս
բերելու համար երկրաբանական գիտելով
տոկոս վիճում պէտք է լինի:

— Մոսկուայում արդիւնաբերողները հո-
րանգական ընկերութիւնը՝ մի քանի
առաջ դրամատիկները հետ միասնաբար,
ինքնաբերաբար է լինում, որ ծրարտուող
միջնադարում ընկերութիւնն 10 տարով իրեն
արուի:

— Առաջիկայ տարուանից, ինչպէս
լուում է, մի ատանձին կանոնադրու-
թիւն կը մտցուի զիջանաճանաչների մը-
տական համադրութեան կազմելու մա-
սին:

ՆԵՄԱՐՆԵՐ ԲԱՎՈՒՅ

Հոկտեմբերի 28-ին կիրակի օրը՝ տե-
ղիս Հոկտեմբերի օրը որոշական ուսում
նարանի տարեկանը կատարուելու հա-
ղէտը անշուշտ փաստաւոր կ'լինէր և վե-
րին աստիճանի միջնադարական էր չի-

Ջաքարը կրկն էր պատկեր. նա աստ-
տիկ գոնատ էր և ամբողջ մարմնով դո-
ղում էր:

Ներքեան էլ մի կարծ միջոց լուս. նա-
յեցին միմեանց և համապատասխանեց
գրութիւնը:

Ցանկարծ Սառան նոյն լուսնեամբ
չարժանեց տեղից և շտապեց դէպի իւր
սենեակը:

— Ինչ, — լսեց նա Ջաքարի ձայնը:
Նա արագութեամբ ամբողջ մարմնով
չուռ եկաւ, առաջուայ հայեացքով նա-
յեց նրան և գլուխը հարստութեամբ ետ
ձգեց:

Այս անգամ Ջաքարը ոչ թէ դողում,
այլ ուրիշ ցոյցներ ցուցում էր:

— Որտեղ էիր, — հարկէ կատարանեց
նա և փորձեց մի քայլ առաջ գնալու:

— Ջազոնեանի մօտ, — պատասխանեց
Սառան:

— Երբ, — զոչեց Ջաքարը և ուղեց
յարձակուել նրա վրայ:

Սառան գլուխն առելի ետ ձգեց, ա-
ւելի հարկէ հայեացքով նայեց նրան և
տեղից չարժանեց:

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

նուրիւսան ներգրութիւնը և երկեցիկ խոր-
կառաւարչի բացակայութիւնը՝ բերելով
առթիւ՝ չարժանեցին խոնկութեամբ բա-
նալի զանաւոր արդիւնքներին:

Ժողովուրդը ամբողջ շատ էր, որ ա-
տեղ գցելու տեղ չկար ինչ զանաւոր և
նշ կցորդ տեղափոխուելու, աշակերտու-
ները մինչև անգամ դուրսն էին մնա-
ցել:

Արդիւնքն այդ օրը օրըրդաց ձեռա-
գործների վաճառահանդէսն էլ էր, այդ
պատճառով ամեն մի մարդ կամենում
էր մի բան գնել, որպէս յիշատակ: Հա-
ղիւնականների բազմութիւնը մի նոր ա-
պացուց էր, թէ սրբան համակրութիւն
և գորով տածում է Բագրի հայը զէպի
իւր օրըրդական օտարամարմնը: Ար-
դարութիւնը պահանջում է խոստովա-
նել, որ ուսումնարանի վերադառնալով ի-
նչը գնահատում է այս պայմանները և ա-
մուր կանգնում է իւր կոչման բարձրու-
թեան վրայ:

Տոգիւրի նոյնտակը զովտու կարգով
չէ մեր օրըրդաց ծրարական ուսումնա-
րանի վարչութեան, — աշակերտութեան
ցոյց տուած առաջադիմութիւնը տար-
րական գիտելիքների մէջ, մանաւանդ
մաթեմատիկայի լեզուի ուսումն էլ ինչպէս
վերջում են, որ արտադրի զովտու ա-
ւելորդ է: Մեր նոյնտակն է իտալական
այդ ուսումնարանի երկու թիւրութիւն-
ների նշանակում, մանաւանդ որ այդ
թիւրութիւնները մեր համայն կարծի-
քով ամբողջօրէն խանգարում են դաս-
տիարակութեան գործի կանոնաւոր և
նպատակաւոր բնութագրը: Խօսքու ու-
սումնարանի շնորհակալ և երկեցողու-
թեան մասին էլ Սրանց վիճակը անշու-
շտային է, և յոռութեան կողմից կար-
ծեալ մըցում եւ իրար հետ Ռուսումնա-
րանի շնորհակալ իւր հակադրութեան
յոյսով թիւրութեան լուրջութիւն նաեւ չէ
զարգացուցել յարկի իսկ երգեցու-
ղութեան դաս ուսումնարանը էտտեղիւ-
կան զգացմունքից դուրս: Ներկայի
ամբողջութիւն ունեցող մարդի նշանակե-
անգամ կ'զբոսանան լեզուով այդ ուսում-
նարանի երկեցողութիւնը, չկայ ոչ զգաց-
մունք, ոչ ներդաշնակութիւն և ոչ լուս-
դութեան զարգացումն — կատարեալ
գիտելիք՝ անիւ և անհամու:

Տարաբարդութիւնն այն է, որ շնոր-
հական վերադարձանք մեր կարող եւր
զբաւաւորուել այն յոյսով, որ չուսում

յանկարծ չուս եկաւ և զփռածի նման
ներս վաղեց իւր սենեակը:
Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրած նոյն
գրութեամբ անշուշտ մնաց իւր տեղում:
մի քանի վայրկեանից նա աղամարդի
ոճիկն հեղիկանքի ձայն լսեց: Այդ ձայ-
նը լսելով, նա յանկարծ ամբողջ մարմ-
նով ցնցուցեց և նրա ձեռքը թիւրացած
ընկաւ կրծքից: Նա դուրսը ակամայ ա-
ռաջ տարաւ, կարծես խորին ուշադրու-
թեամբ ականջ դրեց այդ ձայնին, յետոյ
կամեց չուս եկաւ և ներս մտաւ իւր
սենեակը: Առանց գլխովը վերցնելու,
առանց ձեռնոցները հանելու, նա նոյնց
աթոռի վրայ և անշուշտ մնաց: Նրան
նայողը կը կարծէր, թէ խորը մտածու-
թեան մէջ է, բայց նա ոչինչ չէր մտա-
ծում:

XLIV.

Հետեւեալ առաւօտը Ջաքարը կառք
նստած՝ ուղեւորւում էր հիւանդանոց: Քա-
ղաքային սպար. կողմից զէպի Միքայէլ-
եան կամուրջը ծռուելով, նա յանկարծ տե-
ցի առաջ ընկաւ իւր մարդիկն իմրեցած:
Հիւանդանոցի դռան չէմքն ոտովիներ
էին կանգնած և ոչ որի ներս չէին թող-
նում:

Մի դարձուրի ընդողում ցնցեց Ջա-
քարի ամբողջ էութիւնը:
Նա կառքը կանգնեցնել տուեց հիւ-
անդանոցի դռան և ցած թռաւ:

— Ի՞նչ է պատահել, ինչ, — հարցրեց
նա:

— Ի՞նչ, — զոչեց Ջաքարը և ուղեց
յարձակուել նրա վրայ:

Սառան գլուխն առելի ետ ձգեց, ա-
ւելի հարկէ հայեացքով նայեց նրան և
տեղից չարժանեց:

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

Մար. ասիական ընկերութեան փառա-
ւոր շնորհակալ կ'աւարտուի և մեր նո-
րաբարդը տեղեւոր ուսումնարանութեան
համար մի վայելուչ ու յարմար ապա-
սան կ'անհայտ: — Ներկայ ներգրութիւնը
ժամանակաւոր համարել մօտ ապագային
փաստ չուսում: Տարաբարդաբար՝ երդե-
ցողութեան վերաբերմամբ մի այդպիսի
յոյս մեզ զօրաւոր չէր: Ել կարող ունե-
նաւ: Եթէ խմանայինք, որ այս թիւրու-
թեան առաջն առնելու ձեռնադր են
տեղական մարմինները: — Ուսումնարանի
վարչութիւնը և հասարակութիւնը, —
անշուշտ մի օր էլ այս անդամներն իւ-
նը գործութիւն չէր ունենալ: Բագրի փո-
ղովուրդը իւր ուսումնարանների և երկե-
ցիկների հայրութիւնը բաւական խոշոր
գումար է ծախսում: — մօտ 800 ռ. (թող-
նում եմ մասնաւոր տուրքերը), որ իրա-
ւունք ունենայ պահանջել, որ իւր երկե-
ցիկներում և ծրարական ուսումնարան-
ներում երկեցողութիւնը համապատաս-
խող ունենայ: Ներքում է, որ այդ իրա-
ւացի պահանջը խոնկ է ժողովրդի
ընտանի իրաւունքների սահմանից և
այդպիսի կարծիք բաւ օժիտ արուած
է որպէս միջնադարութիւն անհայտան
հայեցողութեան և հակամարտութեան
նշանակութեան հիման վրայ: Այս մե-
ղաւորութեան հիման վրայ: ամեն մի ան-
գամ և ամեն տեղ թէ ուսումնարա-
նում և թէ հոգեւոր պաշտամանց ժամա-
նակում, խոշոր արդարեւ և ճիշդացը
երաժշտական ներդաշնակութիւն համա-
րել:

Սառան այս հանգամանքի էլ, մեր ծը-
րարական ուսումնարանների մէջ մշա-
կուած արդարաւորութիւնը երկեցողութիւնն
պատկեր անդամները գրեւ ռեւի, որ ա-
մենին չէ կարող օժանդակ լինել հոգե-
ւոր-բարոյական դաստիարակութեան
Միջին միջնադարում է, որ ամբողջութեան
կարծիք կրթիչ նշանակութիւնը դանդա-
ղութեան տակ, խորին չարակամներն
են մէջ բերել: Ներկայ կանգնել են ճը-
րաշէ կամուրջը տարրական դաստիար-
ակութեան միջոցների մէջ... Այս մա-
սին մի ուրիշ անգամ:

Մեծօրհնութիւնից յետոյ սպասում
էին հոգեւորական այցելութեան... Մ.
Աթոռը որպէս կաթողիկոս մայր յանձնել է
մեզ տիրոջ այցելութեան յայտն: Վերա-
դարձել է թեմիս ու Առաջնորդը, զի-
նաբարձր է Անդրկասպական երկրի Մե-
րկաթուղի, որ իւր պաշտօնակցի հետ
հրաւիրուած էին թեմական ասեանք և

— Հիւանդանոցում մէկն անձնատարանու-
թիւն է գործել: — պատասխանեցին նը-
րան:

«Ջազոնեանի», կայծակի արագութե-
թեամբ անցաւ Ջաքարի մոտով: Նա
նշեց ամբողջ, առաջ անցաւ և ուղեց
ներս մտնել հիւանդանոց, բայց ոտովիներ
ընկաւ կրծքից: Նա դուրսը ակամայ ա-
ռաջ տարաւ, կարծես խորին ուշադրու-
թեամբ ականջ դրեց այդ ձայնին, յետոյ
կամեց չուս եկաւ և ներս մտաւ իւր
սենեակը: Առանց գլխովը վերցնելու,
առանց ձեռնոցները հանելու, նա նոյնց
աթոռի վրայ և անշուշտ մնաց: Նրան
նայողը կը կարծէր, թէ խորը մտածու-
թեան մէջ է, բայց նա ոչինչ չէր մտա-
ծում:

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

անտի՛ն ի վեր, վերադարձել է խառա-
փիւնով խաչով և հոգեւորական դաս-
նախով: Նրա պաշտօնակցից՝ Տէր Գրի-
գորը ինչ որ է չէ երեւում, որ գնալ
իւր ծխախոտը, որի ծխախոտն էր նոյն
իսկ Անդրկասպական երկրի նուաճման
առաջին օրից: Նա մի չքաւոր քահանայ
է, անշուշտ սա պիտի լինի պատճառը,
որ այդան ժամանակ ուշացրել է իւր
վերադարձը: — Նորընծայ Մեդրոս արե-
ղան (մատրանեցի Թաթար) ասում են՝
նստած իւր հայրենի գիւղը՝ աղօթում է
ու էլ միմեանի հաստատութեան համար
և քարոզում է ժողովրդին: Այդ մասին
մանրամասն տեղեկութիւն չունիմ, այս
միայն խմբում եմ, որ նրա անցեալ «օ-
րինակելի» կեանքը և արեղայնաւոր ար-
դէն ինչն ըստ ինքեան մի զօրաւոր քա-
մանքները բարեբան, Հայաստան երկե-
ցիկայ հետ միացող կապերը ամբանան
և որ գլխաւորն է բողոքականութեան
սերմերի աճումը խեղդուելու: Աստուած
յաջողութիւն տալ՝ մարդիկ, ընդհա-
տեղ մեր տողերը:

Բժ. Արամ.

31 հոկտ. Բագրու.

ԹԵՂԵԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԽԱՆՅԱՆ, 31 հոկտեմ. — Արաբիայի
հասարակ դատարարը, ինչպէս ալ զէն
յայտնի է ընդհանրութեան, գուրկ է
նիւթական կարողութիւնից և այնքան
զուրկ, որ այսօր շատ անհասներ մա-
րացեալութեան են պարտաւոր և շա-
տեղը ամբողջ ընտանիքով ուրիշի դա-
նը ծառայում: Ուրեմն պարզ է, որ նը-
անք, որոնց մէջ որդիներն կրթելու և
ուսման տարու ցանկութիւնը վառ է, չէին
կարող այդպիսի դրութեամբ օգնել ի-
րենց զաւակներին: և այդպիսի պակասու-
թիւնը գրեթէ միմեան հիմա հոգացել է
ուսումնարանը: — հարկաւոր խղանքից
թողալ չուսումնարանի հարկաւոր մանուկ-
ների ձեռք գրելը տալով և տանաւոր
տնակ սաների շուր հայթայթելով (այս
վերջինը զլիարարապէս թատերական
ներկայացումներից, «Աւետիք»-ից եղան),
բայց այս տարի զարեւել իւր նեղ դրու-
թեան պատճառով միայն կարող էր եր
նանիներեց թողալ չառնել, բայց զըր-
բեր տալ անկարող էր, հետեւեալ աշա-
կերտները պէտք է մնային փողոցներում
թափառելիս և փչանալին:

— Հիւանդանոցում մէկն անձնատարանու-
թիւն է գործել: — պատասխանեցին նը-
րան:

«Ջազոնեանի», կայծակի արագութե-
թեամբ անցաւ Ջաքարի մոտով: Նա
նշեց ամբողջ, առաջ անցաւ և ուղեց
ներս մտնել հիւանդանոց, բայց ոտովիներ
ընկաւ կրծքից: Նա դուրսը ակամայ ա-
ռաջ տարաւ, կարծես խորին ուշադրու-
թեամբ ականջ դրեց այդ ձայնին, յետոյ
կամեց չուս եկաւ և ներս մտաւ իւր
սենեակը: Առանց գլխովը վերցնելու,
առանց ձեռնոցները հանելու, նա նոյնց
աթոռի վրայ և անշուշտ մնաց: Նրան
նայողը կը կարծէր, թէ խորը մտածու-
թեան մէջ է, բայց նա ոչինչ չէր մտա-
ծում:

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

Սառան ձեռքը կրծքի վրայ դրեց:
— Ես չեմ վախենում, — ասաց նա:
Ջաքարն անդուստ կատարութեամբ
ձեռքերով ցնցողաբար ինչոր չարժանե-
ներ գործեց, ուղեց խոնկ մի բան ա-
ւել, բայց ձայնը չհարաւանեց նրան: Նա

— Ի՞նչ պատկեր նրան... քեզ էլ: — իրեն
բոլորովին կորցրած՝ աստիճանի միջին
արտասանեց Ջաքարը:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ և ԻՄԵՐԵԹԻ ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԿՈՆ-
ՍԻՍՏՈՐԻԱՅԻ ատենի մէջ նշանակուած է աճուրդ սոյն ՆՈՅՆՄԻՔ.
ԻՒ 12-ին, սուտեց կրկնաճուրդի, կապալաւ տալու համար Ելմիած-
նապատկան Նուր շինած վեց կրպակները նկուղի հետ միասին, որոնք
գտնուում են Պուշկինսկի փողոցի վրայ:
Անդամ Կոնսերւսորիայի Ղևոնդ աւագ քահանայ Խարազեանց:
3—2
